

ÖĞRETMEN ADAYLARININ DEĞERLERLE İLGİLİ ZİHİNSEL YAPILARI¹

MENTAL STRUCTURES OF PRE-SERVICE TEACHERS REGARDİNG VALUES

Abdullah ÇETİN²

Serkan ÜNSAL³

Başvuru Tarihi: 23.06.2018 Yayına Kabul Tarihi: 03.11.2018 DOI: 10.21764/maeuefd.435808
(Araştırma Makalesi)

Özet: 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Millî Eğitiminin genel amaçlarından biri de Türk milletinin tüm fertlerini millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler olarak yetiştirmektir. Bu süreçte öğretmenlere önemli roller düşmektedir. Bu kapsamda araştırma sınıf öğretmenliği son sınıfta okuyan öğretmen adaylarının değerlerle ilgili zihin yapılarını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Anadolu'da bir üniversitede 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören 48 sınıf öğretmeni adayı oluşturmuştur. Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) ile toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi ve kesme noktası kullanılarak zihin haritalarına dönüştürülüp analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Microsoft Excel programından faydalanılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda katılımcıların milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerler anahtar kavramlarıyla ilişkilendirdikleri kelimelerin bilimselliğine, türüne, sayısına ve anahtar kavramlarla ilişkili olup olmadığına bakıldığında, katılımcıların değerlerle ilgili zihinsel yapılarının güçlü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların zihin haritalarının sade olduğu, zihin haritalarında dallanma ve kelime sayısının az olduğu tespit edilmiştir.

Abstract: One of the general objectives of Ministry of Education is to raise citizens who adopt, protect and develop the national, moral, human, spiritual and cultural values. Teachers have significant roles in this process. This research aims to identify mental structures of senior pre-service classroom teachers regarding the values. Having a descriptive survey model design, the research has been carried out with a university located in Anatolia. The study group consists of 48 senior pre-service classroom teachers who study in this university during the academic year of 2017 and 2018. Research data have been collected through Word Association Test (WAT) developed by the researchers. The data have been analyzed through content analysis and mind maps using breakpoints. Microsoft Excel program has been utilized during data analysis. When the words associated with the national, moral, human, spiritual and cultural values have been analyzed depending on their type, number, being related to these keywords or not, participants have been found to hold weak mental structures regarding values. Mind maps of the participants have been identified to be simple and that there are fewer words and branching in their mind maps.

Key Words: *Values, pre-service teachers, word*

¹ Bu çalışmanın bir kısmı, 4-5 Mayıs 2018 tarihlerinde Adana'da Çukurova Üniversitesin'de gerçekleştirilen II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, e-posta: abdcetin46@gmail.com, ORCID:0000-0003-1118-0740

³Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, e-posta: serkan-unsal09@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0367-0723

Giriş

Küreselleşmenin ve teknolojinin toplumsal hayatı derinden etkilemesi, modern hayatın getirmiş olduğu yaşam tarzı, kentleşme, neoliberalizm gibi etkenler değerlerden uzaklaşan insan tipolojisinin ortaya çıkmasına neden olmuş olabilir. Bunların yanında sanayileşme süreci değerler üzerinde yıkıcı bir etkiye neden olmuş (Balcı, 2008), insanların değerlerle ilgili bunalım yaşamasına yol açmıştır (Dilmaç, 2007). Bu durum ise uyuşturucu ve alkol kullanımının ilkökul çağına inmesine, suça bulaşma ve intihar oranlarının gittikçe yükselmesine (Parlar, Cavuş, Levent & Ekşi, 2010), şiddetin her alanda daha görünür olmasına, bireyler arası güvenin azalmasına ve bireylerde yabancılaşma duygusunun artmasına neden olmuştur. Günümüzde toplumda yaşanan bu olumsuzluklardan kurtulma adına değerlere her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (Tahiroğlu, Yıldırım & Çetin, 2010). Çünkü toplumun devamlılığını sağlayan ve toplumu ayakta tutan temel dinamik değerlerdir (Akkiprik, 2007; Aydın, 2003; Balcı, 2008; Gömleksiz & Cüro, 2011; Yaman, Taflan & Çolak, 2009).

Değer kavramı, Dönmez ve Yazıcı (2008) tarafından insanlar arasında kabul edilmiş, içselleştirilmiş, ideolojik veya metafizik kaynaklı duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler şeklinde tanımlanmaktadır. Fichter (2006) değeri, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçüt olarak görürken Kalita (2015) değerleri toplum ve bireyler için iyi olan, istenen davranış kalıpları olarak görmektedir. Değerle ilgili yapılan diğer bir tanım ise bireyin ve toplumun var olmasını sağlayan, bireyi ve toplumu tanımada ve tanımlamada kullanılan ölçütlerdir (Yeşil & Aydın, 2007). Aynı zamanda bireyler değerleri, çevresindeki olgu ve olaylara anlam vermede, önem atfetmede, değer biçmede, kendine konum belirlemede bir ölçüt olarak kullanılırlar (Yeşil & Aydın, 2007). Diğer taraftan değerler toplumda bir düzenleme ve denetim aracı olarak insanların davranışlarına da yön verirler (İçli, 2011).

Değerler genel anlamda evrensel ve milli olmak üzere iki kategoride toplanırlar. Evrensel değerler, tüm dünyayı ve insanlığı ilgilendiren değerlerdir. Gürhan (2017) evrensel değerleri tüm insanlığın sahip olduğu ortak değerler olarak tanımlamış ve bu değerlerin dürüstlük, erdemlilik, adalet, eşitlik, barış, başarı, demokrasi ve namus kavramlarından oluştuğunu belirtmiştir. Milli değerler ise belli bir ulusun kimliğini, duygusunu, düşüncesini ve davranışlarını tanımlayan ulusa özgü olan değerlerdir (Atlı, 2015; Bozdaş, 2013). Milli değerler bireylerin bir arada yaşamalarına katkı sunarlar (Atlı, 2015; Bozdaş, 2013). Demircioğlu ve Tokdemir (2008), milli değerlerin ordu, mili marş, bayrak, milli bayramlar, vatan, dil, gelenek ve görenekler, devlet, millet, gibi ulusal simgelerden oluştuğunu belirtmektedir. Karaçanta, (2013) bu milli değerlere ülkenin sahip olduğu devlet ve millet büyüklerini, tarihî kişilikleri, sporcuları, sanatçıları ve bilim insanlarını da ekleyerek kapsamını genişletmiştir. 2017 yılında yenilenen öğretim programında ise değerler genel anlamda “kök değerler” başlığı altında ele alınmış ve bu değerlerin; sorumluluk, sabır,

vatanseverlik, yardımseverlik, adalet, saygı, sevgi, dostluk, dürüstlük, öz denetim olduğu belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

İçinde bulunduğumuz bilgi çağında değerlerin bireylere kazandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Aktan & Tunç, 1998; Özdemir, 2011). Mikro anlamda insanlar makro anlamda ise toplumlar için oldukça önemli işlevlere sahip değerlerin bireylere nasıl kazandırılacağı ülkelerin her zaman gündeminde olan önemli konulardan biri olmuştur. Geçmişten günümüze değerlerin bireylere kazandırılmasında, nesilden nesile aktarılmasında eğitim kurumları önemli görevler üstlenmişlerdir (Yazar, 2012). Bu görevin yerine getirilmesinde eğitim kurumlarının en büyük yardımcıları aileler olmuştur (Beldağ, Özdemir & Nalçacı, 2017). Ancak aile yapısının geniş aileden çekirdek aileye dönüşmesi, kadının iş hayatına atılması, mahalle birlikteliklerinin yerini apartman bloklarının alması, iş hayatındaki çalışma sürelerinin artması, aile üyelerinin birlikte zaman geçirme süresinin azalması, boşanmaların artması gibi nedenlerden dolayı aile kurumu, değerlerin bireylere kazandırılması konusunda eğitim kurumuna yardımcı olma görevini tam anlamıyla yerine getirememektedir. Bu açıdan ailelerinden yeterince değerler eğitimi alamayan milyonlarca çocuk için okulda gerçekleştirilecek değerler eğitimi daha da önemli hale gelmektedir (Ekşi, 2003)

Eğitim kurumları eğitim öğretim faaliyetlerini belli bir plan ve program çerçevesinde yürütmektedirler (Ünsal & Korkmaz, 2017). Bu faaliyetler 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na uygun olarak düzenlenir. 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu Genel Amaçlar başlığı altında değerle konusu, “Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek” şeklinde yer almaktadır (Resmi Gazete, 1973; Özbay & Karakuş Tayşi, 2011). Bu amaç doğrultusunda MEB'in 2005 yılından itibaren uygulamaya koyduğu öğretim programlarında değerler eğitimine ayrı bir önem verdiği görülmektedir (Kuş, Merey & Karatekin, 2013). İlk kez 2005'te öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi vurgusu, 2017 yılında güncellenen temel eğitim ve ortaöğretim programlarında da yerini almaktadır (Beldağ ve diğ. 2017). 2017 yılında güncellenen öğretim programlarında değerler konusu ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemekte, öğretim programlarının her birinde ve temaların içinde yer almaktadır (MEB, 2018). Öğretim programlarında değerler eğitimi ile ilgili konuların yer alması Balcı ve Yelken'in (2013) de belirttiği gibi Türk Eğitim Sistemi'nde değerlere merkezi bir önem verildiği göstermektedir. Ancak değerlerle ilgi konular öğretim programlarında yer alsa da bu konuların öğrenciye aktarılmasında, öğrencilerin içselleştirilmesinde öğretmenlerin rolü ve yeterliliği oldukça önemlidir.

Değerlerin öğrencilere kazandırılması işi amaçlı ve bilimsel yollarla okullarda sistematik ve planlı bir şekilde öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir (Arısoy, 2014; Atlı, 2015; Gökçek, 2007; Taymur, 2015). Öğretmenler öğrencilere değerleri direk konu olarak verebildikleri gibi sınıftaki aktivitelerle de aktarabilirler. Aynı zamanda öğretmenlerin değerler konusunda öğrencilere rol model olma gibi önemli görevleri vardır (cümle bozuk) (Akpınar & Özdaş, 2013;

Alka, Neeru & Poonam, 2014; Prancisca & Rizqi, 2018). Bu durum değerlerin öğrencilere kazandırılmasında avantaj sağlamakta (Demirtaş, 2009) öğretmenlere ise önemli sorumluluk yüklemektedir (Akpınar & Özdaş, 2013; Yalar, 2010). Değerlerin benimsemesinde ve kalıcı olmasında değerler eğitiminin erken yaşlarda verilmesinin önemli olduğu gerçeği, değerler eğitimi konusunda sınıf öğretmenlerini diğer branş öğretmenlerine göre daha çok ön plana çıkarmaktadır (Akpınar & Özdaş, 2013; Bayır, Köse & Deveci, 2016; Oğuz, 2012). Çünkü sosyal öğrenmenin sıklıkla görüldüğü ilkökul döneminde, öğrenciler birçok davranışını öğretmenlerini gözleyerek ve model alarak edinmektedirler (Akpınar & Özdaş, 2013; Bayır ve diğ. 2016). Sınıf öğretmenleri okul kapısına doğru yöneldiği andan itibaren öğrencilerin bir yetişkini dinlemeleri ve model almaları ile değer öğretimine başlamış olurlar (McCrary, 1999).

Değerler, bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılmaya çalışıldığında daha etkili olabilir. Bu yüzden örgün eğitimde ilkökul dönemi ve ilkökulda görev yapan sınıf öğretmenleri değerler eğitiminde önemli faktörlerdir. Sınıf öğretmenlerinin değerleri kazandırmada etkin ve özenli olması, nesillerin iyi yetişmesi sağlayabilir. Sınıf öğretmenlerinin nesilleri iyi yetiştirebilmeleri için değerler eğitimi konularında bilgisel yeterliliklere, donanıma ve ideal değerlere sahip olmaları, (Bayır ve diğ. 2016; Çelik, Esmer & Yılmaz, 2016), değerleri öğrencilere nasıl kazandıracaklarını bilmeleri gerekir (Yazıcı, 2006). Bunun yolu hizmet öncesinde aldıkları eğitimden geçmektedir. Öğretmen adaylarının zihinlerinde var olan değerlerin bilinmesi, öğretmen adaylarının mesleğe atıldıklarında öğrencilere hangi değerleri kazandıracakları konusunda da bilgi verebilir (Bulut, 2012). Bu açıdan gelecekte eğitim kurumlarında görev alarak toplumun geleceğini inşa etmesi beklenen öğretmen adaylarının zihinlerinde yer alan değerler hiyerarşisinin nasıl olduğunun bilinmesi önemlidir (Sarı, 2005). Öğretmen adaylarının değerlerle ilgili zihin yapılarının nasıl olduğuna ilişkin alan yazında yapılan her hangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu durum araştırmacılar tarafından eksik olarak görülmüş konunun araştırılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda bu araştırma sınıf öğretmenliği son sınıfta okuyan öğretmen adaylarının 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun da belirtilen millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerle ilgili zihin yapılarını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi, geçerlik ve güvenirlik çalışması ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırma, tarama modelinde yapılmış betimsel çalışmadır. Tarama modelinde tasarlanmış bir araştırmada, herhangi bir olay, olgu ya da durum olduğu gibi betimlenir (Karasar, (2012). Bu modelde, araştırmacı herhangi bir şekilde araştırmaya müdahale etmemekte, bireyin ya da nesnelerin ait olduğu koşulları değiştirmemektedir. Tarama modelinde yapılan araştırmada, araştırmacı geniş bilgi içeren veri setine ulaşma imkânına sahiptir (Fraenkel & Wallen, 2006). Bu

araştırmada, sınıf öğretmenliği dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının değerlerle ilgili zihinsel yapıları betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim- öğretim yılında, bahar döneminde Anadolu’da bir üniversite dördüncü sınıfta öğrenim gören 48 sınıf öğretmeni adayını oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin 39’u kız öğrenci, 9’u erkek öğrencidir.

Veri Toplama Aracı ve Uygulanması

Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) ile toplanmıştır. KİT bireylerin zihnindeki kelimeler arasındaki ilişkiyi, bu ilişkinin anlamlı olup olmadığını ortaya çıkarmada yaygın olarak kullanılan tekniklerden biridir (Hovardas, & Korfiatis, 2006). KİT’te öncelikle konu ile ilgili temel kavramlar başka bir deyişle anahtar kavramlar belirlenir. Belirlenen temel kavramlarla, konu ile ilgili diğer önemli kelimelerin ilişkilendirilmesine bakılır. Temel kavramlarla ilişkilendirilen kelimelerin bilimselliği, çeşidi, sayısı, anahtar kavramlar ilişkili olup olmama durumuna göre, zihinsel yapının güçlü olup olmadığına karar verilir. Zihinsel yapı güçlü ise konu birey tarafından biliniyor demektir (Çetin, 2010).

KİT’in hazırlanışı. Bu araştırmada, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nunda yer alan, Türk Milli Eğitiminin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı *millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel* değerler olmak üzere beş kavram anahtar kavram olarak belirlenmiştir. Daha sonra anahtar kavramlar ayrı sayfalara alt alta gelecek şekilde yazılarak aşağıdaki örnekte olduğu gibi bir sayfa düzeni hazırlanmıştır.

Milli Değerler:.....

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Milli Değerler:

Anahtar kavramlar alt alta yazılarak zincirleme cevap riski önlenmeye çalışılmıştır. Katılımcılar anahtar kavramla bir kelimeyi ilişkilendirdikten sonra anahtar kavramı tekrar okumazlarsa anahtar kavram yerine anahtar kavramlarla ilişkilendirdiği kelimeyi aklında getirecektir. Bu da zincirleme cevap riskini artırarak testin amacına uygun gerçekleştirilmesini engelleyebilir (Nartgün, 2006)

KİT'in uygulanışı. KİT'i uygulamaya başlamadan önce araştırmacılar katılımcılara sözlü olarak KİT'in amacı, nasıl yapılacağı, testin süresi hakkında bilgi vererek örnek bir uygulama yapmışlardır. Daha sonra teste geçilerek katılımcılardan verilen süre içerisinde (60sn) anahtar kavramların akıllarında çağrıştırdığı ilgili kelimeleri “.....” yerlere yazmaları istenmiştir. Her kavram için verilen süre bitiminde araştırmacıların “ Diğer sayfaya geçiniz.” komutu ile katılımcılar diğer sayfaya geçmiş test tamamlanmıştır. Test tamamlandıktan sonra testler analiz edilmek için araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Nartgün'e (2006) göre akademik çalışmaların çoğunda 30 saniyelik zaman dilimi en uygun zaman dilimi olarak alınır. Fakat bu süre gerekli olan durumlarda artırılabilir. Bu çalışmada 60 saniyelik zaman verilmesinin nedeni katılımcıların zihinlerinde yer alan değerlerle ilgili tüm kelimelere ulaşmak istenmesidir. Bu çalışmada KİT 2017-2018 öğretim yılında üniversite dördüncü sınıfta okuyan 48 sınıf öğretmeni adayına uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde Microsoft Excel programından faydalanılmıştır. Araştırmada değerlerle ilgili anahtar kelimelerle ilişkilendirilen kavramlar; nitelik, bilimsellik, çeşitlilik ve sayı bakımından betimlenerek verilmiştir. Verilerin analizinde gerçekleştirilen işlemler şu şekildedir: Katılımcıların anahtar kelimelerle ilişkilendirdiği kelimeler bilgisayar ortamında listelenerek frekansları belirlenmiştir. Bu aşamada aynı anlama gelen ya da birbirleriyle anlam bakımında çok yakın kelimeler aynı kod ile kodlanmıştır. Katılımcılar tarafından yazılan kelimelerin anahtar kavramla ilişkili olup olmadığını belirlemek için iki araştırmacı birlikte çalışmışlardır. İki kodlayıcının kodlamaları karşılaştırılarak benzer ve farklı kodlamalar belirlenmiştir. Kodlamalar arasındaki uyum Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen formül kullanılarak belirlenmiştir. Bu formüle göre kodlayıcılar arası uyum 0.90 olarak belirlenmiştir. Anahtar kelimelerle ilişkilendirilen kelimelerin frekansları dikkate alınarak üç ayrı aralıkta kesme noktası (KN) belirlenmiştir. Birinci KN 30, ikinci KN 20 ve üçüncü KN 10 olarak belirlenmiştir. KN aralığında kalan kelimeler dikkate alınarak zihin haritaları oluşturulmuştur. Birinci zihin haritası frekansı 30 ve üstü olan kelimelerden oluştururken, ikinci zihin haritası frekansı 20 ve üstü olan kelimelerden, üçüncü zihin haritasını ise frekansı 10 ve üstü olan kelimelerden oluşturulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

KİT oluşturulurken 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun yer alan, Türk Millî Eğitiminin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı *millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel* değerler direk anahtar kelimeler olarak alınarak kapsam geçerliliği sağlanmıştır. KİT yukarıda bahsedildiği gibi usulüne uygun bir şekilde hazırlanmış, uygulanmış ve analiz edilmiştir. Araştırmada iki araştırmacı birlikte çalışmıştır. Verilerin analizi sırasında anahtar kavramla ilişkilendirilen kavramın ilişkili veya ilişkisiz olma durumunu belirlemede kodlayıcılar arasındaki uyum Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen formül kullanılarak hesaplanmıştır. Farklı kodlamaların olduğu durumlarda, birlikte tartışılarak kodun ne olacağına karar verilmiştir (Silverman, 2005).

Bulgular

Sınıf öğretmenliği dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının KİT yer alan anahtar kavramlar için yazdıkları kelimelerin türü, sayısı, ilişkili olma durumu Tablo 1'de verilmiştir.

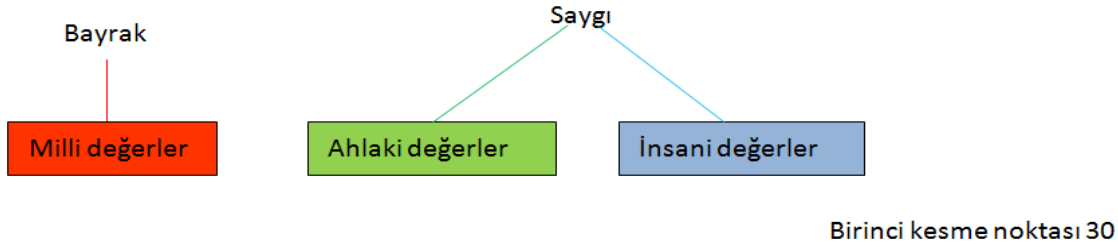
Tablo 1.

Anahtar Kavramlarla İlişkilendirilen Kelimelerin Analiz Sonuçları.

Anahtar Kavram	İlişkili kelime		İlişkisiz kelime		İlişkilendirilen toplam kelime	
	Tür	frekans	Tür	frekans	Tür	frekans
Millî değerler	24	196	46	79	70	275
Ahlaki değerler	42	175	33	44	75	219
İnsani değerler	44	197	57	74	101	271
Manevi değerler	54	136	21	28	75	164
Kültürel değerler	46	182	20	21	66	203

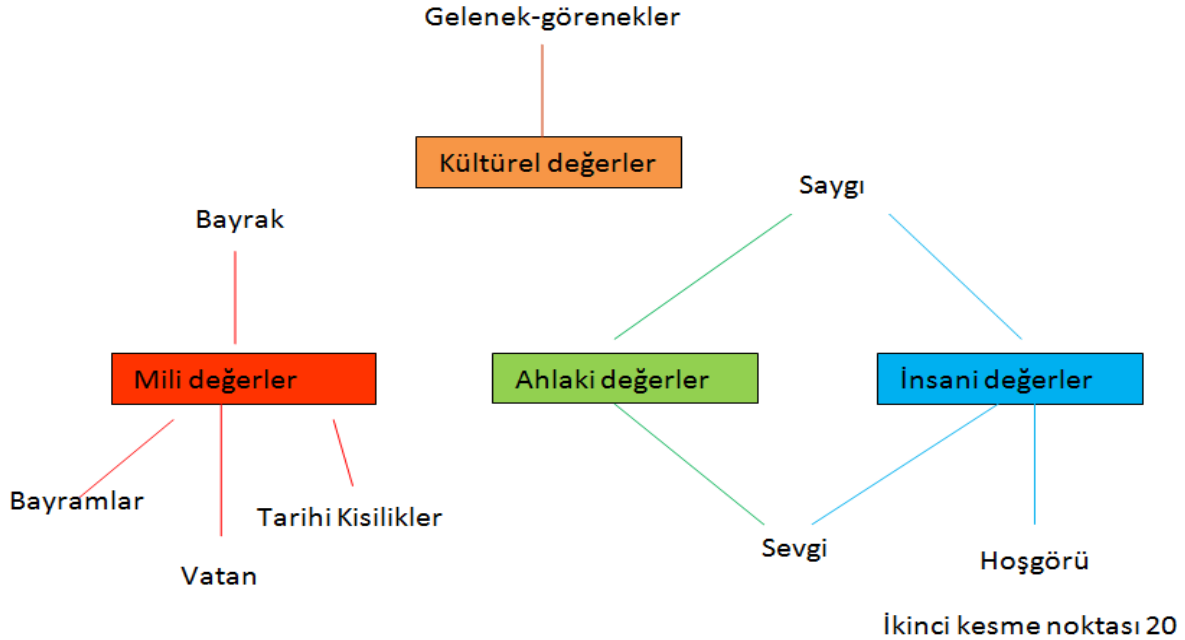
Tablo 1 incelendiğinde en çok kelime ilişkilendirilen kavram 275 kelimeyle millî değerler olurken en az kelime ilişkilendirilen kavram 164 kelimeyle manevi değerler kavramı olmuştur. Katılımcılar millî değerlerle ilgili 24 tür ilişkili kelime kullanırken 46 tür ilişkisiz kelime kullanmışlardır. Millî değerlerle ilgili kullanılan toplam 275 kelimenin 196'sı (%71) anahtar kavramlarla ilişkili kelimeler olurken, 79 (%29) kelime anahtar kavramla ilişkisiz kelime olarak bulunmuştur. Katılımcılar ahlaki değerlerle ilgili 42 tür ilişkili kelime kullanırken 33 tür ilişkisiz kelime kullanmışlardır. Ahlaki değerlerle ilgili kullanılan toplam 219 kelimenin 175'i (% 79) anahtar kavramlarla ilişkili kelimeler olurken, 44 (% 21) kelime anahtar kavramlar ilişkisiz kelime olarak bulunmuştur. Katılımcılar insani değerlerle ilgili 44 tür ilişkili kelime kullanırken 57 tür ilişkisiz kelime kullanmışlardır. İnsani değerlerle ilgili kullanılan toplam 271 kelimenin 197'si (% 72) anahtar kavramlarla ilişkili kelimeler olurken, 74 (% 28) kelime anahtar kavramla ilişkisiz kelime olarak bulunmuştur. Katılımcılar manevi değerlerle ilgili 54 tür ilişkili kelime kullanırken 21 tür ilişkisiz kelime kullanmışlardır. Manevi değerlerle ilgili kullanılan toplam 164 kelimenin 136'sı (% 82) anahtar kavramlarla ilişkili kelimeler olurken, 28 (%18) kelime anahtar kavramla ilişkisiz kelime olarak bulunmuştur. Katılımcılar kültürel değerlerle ilgili 46 tür ilişkili kelime kullanırken 20 tür ilişkisiz kelime kullanmışlardır. Kültürel değerlerle ilgili kullanılan toplam 203 kelimenin 182'si (% 89) anahtar kavramlarla ilişkili kelimeler olurken, 21 (%11) kelime anahtar kavramla ilişkisiz kelime olarak bulunmuştur.

Katılımcıların KİT yer alan anahtar kavramlar için yazdıkları kelimelerin frekansları çıkartılarak Ek 1 de sunulmuştur. Ek 1 de yer alan frekanslar dikkate alınarak hazırlanan ve katılımcıların zihinsel yapısını gösteren kavram ağı aşağıda verilmiştir.

Şekil 1. Birinci kesme noktasına göre oluşan zihin haritası.

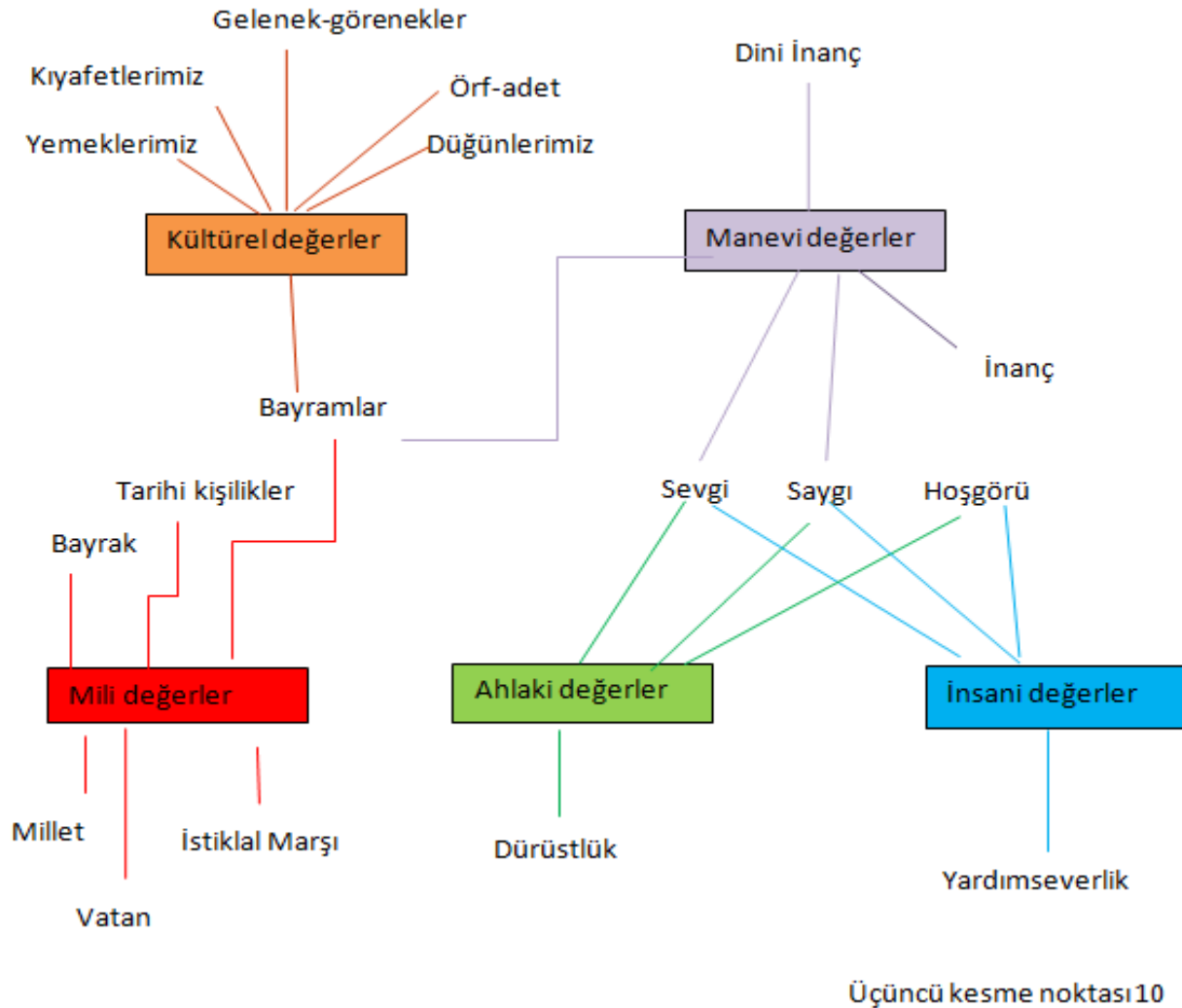
30 ve üzeri kesme noktası referans alındığında; milli değerlerle ilişkilendirilen kelime “bayrak” olurken ahlaki değerler ve insani değerlerle ilişkilendiren ortak kelime “saygı” olmuştur. Manevi değerle ve kültürel değerle ilgili 30 frekansın üzerinde herhangi bir kelime ilişkilendirilmemiştir.

Şekil 2. İkinci kesme noktasına göre oluşan zihin haritası.

20 ve üzeri kesme noktası referans alındığında; milli değerlerle ilişkilendirilen kelimeler bayrak, bayramlar, vatan, tarihi ve kişilikler olurken ahlaki değerlerle ilişkilendirilen kelimeler saygı ve sevgi olmuştur. Aynı referans noktasında insani değerle ilişkilendirilen kelimeler saygı, sevgi ve hoşgörü olurken, kültürel değerlerle ilişkilendirilen kelimeler gelenek-görenek olmuştur. Saygı ve sevgi kelimeleri ahlaki ve insani değerlerle ilişkilendirilen ortak kelimeler olarak

görülmektedir. 20 ve üzerinde manevi değerlerle ilişkilendirilen herhangi bir kelime olmadığından bu referans noktasında manevi değerler ortaya çıkmamıştır.

Şekil 3.
Üçüncü kesme noktasına göre oluşan zihin haritası.

10 ve üzeri kesme noktası referans alındığında tüm anahtar kavramlar ortaya çıkmıştır. Milli değerlerle ilişkilendirilen kelimeler bayrak, vatan, bayramlar, tarihi kişilikler, millet ve istiklal marşı olmuştur. Ahlaki değerlerle ilişkilendirilen kavramlar saygı, sevgi, hoşgörü ve dürüstlük olmuştur. İnsani değerlerle ilişkilendirilen kelimeler saygı, sevgi, hoşgörü ve yardımseverlik olmuştur. Saygı ve sevgi kelimeleri ahlaki, insani ve manevi değerlerle ilişkilendirilen ortak kelimelerdir. Hoşgörü kelimesi ahlaki ve insani değerlerle ilişkilendirilen ortak kelimelerdir. Kültürel değerlerle ilişkilendirilen kelimeler gelenek-göreneklerimiz, bayramlar, yemeklerimiz, örf-adet, düğünlerimiz ve kıyafetlerimiz olmuştur. Bayramlar kelimesi milli, kültürel ve manevi

değerlerle ilişkilendirilen ortak kelimedir. Manevi değerlerle ilişkilendirilen kelimeler dini inanç, saygı, sevgi, bayramlar ve inanç olmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın sonucunda katılımcıların milli, ahlaki, insanı, manevi ve kültürel değerler anahtar kavramlarıyla ilişkilendirdikleri kelimelerin bilimselliğine, türüne, sayısına ve anahtar kavramlarla ilişkili olup olmadığına bakıldığında, katılımcıların değerlerle ilgili zihinsel yapılarının güçlü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Zihinsel yapı güçlü ise konu birey tarafından biliniyor demektir (Çetin, 2010; Hovardas & Korfiatis, 2006). Bu kapsamda katılımcıların değerler konusunda eksik bilgiye sahip oldukları söylenebilir. 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun da Türk milli eğitiminin genel amaçlarından biri, Türk milletini millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamak şeklinde ifade edilmiştir (Özbay & Karakuş, 2011). Katılımcıların sınıf öğretmenliği son sınıfta okuyan öğretmen adayı olması, araştırma verileri toplandıktan sonra değerlerle ilgili örgün eğitim kapsamında sınıf ortamında herhangi bir eğitim alma durumunun olmaması katılımcıların değerlerle ilgili bilgilerinin eksik kalacağı anlamına gelebilir. Katılımcıların değerlerle ilgili eksik bilgiyle öğretmen olarak atandığı düşünüldüğünde, Türk milli eğitiminin değerlerle ilgili amacının gerçekleşmesi pek mümkün görünmemektedir.

Katılımcıların milli değerlerle ilgili en sık bayramları, bayrağı, vatanı, milleti ve istiklal marşını ilişkilendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Karaçanta (2013) yaptığı çalışmada ülkemizin sahip olduğu milli değerleri vatan sevgisi, bayrak, millî marş, dinî inançlar, gelenek ve görenekler, devlet ve millet büyükleri, tarihî kişilikler, milli sporcular, yazarlar, sanatçılar, politikacılar, milli ve dini bayramlar, ülkemizin sınırları, örf ve adetler, tarihimiz, dilimiz, ulusumuz, bilim adamlarımız şeklinde sıralamıştır. Karaçanta'nın (2013) belirttiği milli değerler referans alındığında katılımcıların milli değerler kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin türlerinin çok az olduğu söylenebilir. Ayrıca katılımcıların milli değerler kavramı ile ilişkilendiremedikleri fakat ilişkili olan kavramlara bakıldığında çok fazla kavramın olması araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biridir. Katılımcıların milli değerler anahtar kavramı ile yukarıda bahsedilen kelimeleri ilişkilendirmemesinin sebebi milli değerler kavramının kapsamını bilmemelerinden kaynaklanacağı gibi, bazı değerleri milli değer olarak görmemesinden de kaynaklanabilir. Her iki durum da katılımcıların milli değerlerle ilgili zihinsel yapılarının güçsüz olduğunun göstergesi olabilir.

Katılımcıların ahlaki değerler kavramıyla en sık saygı, sevgi, hoşgörü ve dürüstlük kavramını ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Tay, Durmaz ve Şanal'ın (2013) yaptığı çalışmada, öğrencilerin değer kelimesinden neler anladıkları ortaya koyulmuştur. Bu kelimelerin sevgi, saygı, dostluk, doğruluk, hoşgörü, yardımseverlik, merhamet, güvenilirlik olduğu görülmektedir. Tay ve diğerleri (2013) bu kelimeleri ahlaki değerler kategorisi altında toplamışlardır. Bu araştırmanın sonucunda katılımcıların ahlaki değerler anahtar kavramıyla ilişkilendirdikleri kelimelerin, öğrenciler tarafından da ifade edilmesi iki araştırma arasında tutarlılık

göstermektedir. Katılımcıların öğretmen adayı olduğu düşünüldüğünde öğretmenle öğrencilerin aynı dili konuşması beklenen durumdur. Bu araştırmanın ahlaki değerlerle ilgili sonucuna, üretilen kelime sayısı ve çeşidi bakımından bakıldığında, katılımcıların ahlaki değerlerle ilgili zihinsel yapılarının güçsüz olduğu söylenebilir. Güngör (1998) ve Uysal (2003) yaptıkları çalışmalarda ahlaki değerleri sınıflandırmanın çok zor olduğunu, bir olayın ya da olgunun toplum tarafında “iyi” ya da “kötü” olarak algılanmasıyla toplumdaki ahlaki değerlerin oluştuğunu belirtmektedir. Ahlaki değerler bu kapsamda ele alındığında katılımcıların ahlaki değerlerle ilgili çok az kelimeyi ilişkilendirmesi düşündürücüdür.

Bu çalışmada katılımcılar insani değerlerle ilgili en çok saygı, sevgi ve yardımlaşma kavramlarını ilişkilendirdikleri görülmüştür. İnsani değerlerin alt boyutları Dilmaç (2007) tarafından sorumluluk, arkadaşlık/dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü şeklinde sınıflandırılmıştır. Gürhan (2017) ve Oğuz (2012) insanı değerlerin dünyanın her yerinde taktir ve teşvik gördüğünü evrensel değerler olarak adlandırıldığını belirtmişlerdir. Bu değerlerin nezaket, dürüstlük, erdemlilik, adalet, eşitlik, barış, başarı, demokrasi, sevgi, saygı, yardımseverlik, cesaret, çalışkanlık ve namus kavramlarından oluştuğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Hökelekli (2010) bireyin yaşama hakkı, onuru, özgürlüğünün de evrensel değerler içinde yer aldığını belirtmişlerdir. Lickona (1991) ve Oğuz (2012) okulları değerlerin kazandırıldığı yerler olarak ifade etmektedirler. Okulda bu değerleri öğrencilere programlı ve örtük olarak kazandıracak olanlar öğretmenlerdir. Öğretmenlerin zihinlerinde bu değerlerin eksik olması veya bu değerlerin zihinlerini meşgul etmemesi değerlerin öğrencilere kazandırılmasını tam anlamıyla sağlayamayacaktır.

Bu araştırmanın sonunda katılımcıların manevi değerlerle ilgili çok fazla kelime ilişkilendiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin ilişkilendirdikleri kelimelerin ise daha çok inançla ilgili olduğu görülmüştür. Manevi değerlerle ilişkilendirilen kelimeler dini inanç, saygı, sevgi, bayramlar ve inanç olmuştur. Korlaelçi (2005) ve Eroğlu, (2009) manevi değerlerin milli ve dini değerlerden oluştuğunu ifade etmiş, din, iman, ahlak, onur, gurur, şeref, haya, sadakat, ahde vefa, doğruluk, iffet gibi değerlerin manevi değerler içinde yer aldığını belirtmişlerdir. Bunlarla birlikte kültür, dil, aile, bayrak, vatan, milli marş gibi milli değerlerde manevi değerlerin kapsamı alanına girmektedir (Eroğlu, 2009; Savaşkan & Arslan, 2015). İyilik, doğruluk, şefkat, sadakat, vefa gibi manevi değerlere saygı toplumsal yapının güçlenmesin ve sosyal ilişkilerin gelişmesinde temel faktörlerdir. (Yazıcı, 2014). Manevi değerler insanların tutumları ile ilgili değerlerdir. Yasalarla icra edilemezler (Korlaelçi, 2005). Toplumun geleceğinde manevi değerler hayati öneme sahiptirler ve toplumsal hayatta yaşamayı anlamlı kılar (Yazıcı, 2014). Manevi değerler sayesinde kitleler birbirlerine daha sıkı bağlanır. Üzerlerine gelen siyasi-politik zorlamalardan daha az hasarla çıkarlar (Eroğlu, 2009). Manevi değerlerin önemi, katılımcıların manevi değerlerle ilişkilendirdikleri kelimelerin sayısının az olması, katılımcıların öğretmen adayları olmasıyla birlikte düşünüldüğünde durumun kaygı verici olduğu söylenebilir. Çünkü manevi değerlerle ilgili zihinleri meşgul olmayan katılımcıların davranışlarının değerlerle ilgili olmasını beklemek çok akılcı görünmemektedir.

Bu araştırmanın bir diğer sonucunda, öğrencilerin kültürel değerlerle ilgili en çok gelenek ve görenekleri ilişkilendirdikleri görülmüştür. Bunun yanında kültürel değerlerle ilişkilendirilen kelimeler bayramlar, yemeklerimiz, örf-adet, düğünlerimiz ve kıyafetlerimiz olmuştur. Sıgır, Tabak ve Ercan, (2009) toplum kültürünün genel inanışlarından, toplumların tarih boyunca oluşturdukları sanattan, bireylerin içerisinde yaşadıkları toplumun gelenek, görenek ve örf adetlerinden, alışkanlıklarından ve toplumun yazılı kuralları olan hukuktan ve çok farklı ancak iç içe geçmiş hususlardan oluştuğunu ifade ederler. Kültürel değerlerimiz geçmişten günümüze gelen bilim, teknik, mimari, sanat, edebiyat, örf ve adetler, gelenek ve görenek, düğünler, giyecekler, şenlikler, halkoyunları, bayramlar, törenlerden oluşur. Bunun yanında yardımlaşma, paylaşma, dayanışma, misafirperverlik, vatanperverlik, hoşgörü, adalet, hürriyet, eşitlik, kardeşlik gibi değerler de nesilden nesile aktarılan kültürel değerlerimizdir. Bu araştırmanın sonucunda katılımcıların çok az kelimeyi kültürel değerlerle ilişkilendirmesi, edebiyat, mimari, sanat gibi alanları kültürel değerlerle ilişkilendirmemesi dikkat çekmektedir. Bu durumun nedeni katılımcıların kültürel değerlerin kapsamını bilmemesinden kaynaklanabileceği gibi, kültürel değerlerle ilişkilendirmedikleri bazı değerleri de kültürel değer olarak görmemesinden yani bilgi eksikliğinden de kaynaklanabilir.

Değerlerden her birinin alanını, diğerlerinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Başka bir deyişle insani değeri ahlaki değerden, milli değeri kültürel değerden, milli değeri manevi değerden ayırmak pek mümkün görünmemektedir. Bu değerler birbirleri içine geçmiş girift durumdadırlar (Uysal, 2003). Ancak bu çalışmada katılımcıların gerek değerlerle ilgili anahtar kavramlarla çok az kelimeyi ilişkilendirmesi, gerekse değerlerle ortak kelimeleri çok az ilişkilendirmesinden dolayı katılımcıların zihin haritaları sade çıkmıştır. Bu durum değerler konusunda katılımcıların bilişsel yapılarının eksik olduğunu göstermektedir. Değerlerle meşgul olmayan zihinden, değerlerle ilgili davranış beklemek olası görünmemektedir. Araştırmanın sonucunda görülen bu eksikliğin giderilmesi için aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

Öneriler

Eğitimin temel amacının nitelikli insan yetiştirmek olduğu bunun ise ancak değerlerle donanmış öğretmenlerle mümkün olacağı, öğretmen adaylarına bir misyon olarak kazandırılmalıdır.

Üniversitelerde değerler eğitimi ders programlarının merkezinde yer almalıdır. Ayrıca değerler eğitimi dersi zorunlu ders olarak okutulmalıdır. Bu amaçla öncelikle ilkökul, ortaokul ve liselerde öğrencilere kazandırılacak değerler belirlenmeli, üniversitelerde okutulacak değerler eğitimi dersinin içeriği buna uygun oluşturulmalıdır. Ayrıca öğretmen adaylarına değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılacağı (yöntem ve teknik) öğretilmelidir.

Topluma hizmet uygulaması dersinde öğretmen adaylarına değerleri kazandıracak uygulama yapacakları projeler hazırlatılabilir.

Hizmet öncesinde öğretmen adayları değerler konusunda donanımlı yetiştirilmeli, değerleri bilmeli, benimsemeli ve değerleri yaşam tarzı haline getirmelidir.

Üniversitede görev yapan akademisyenler değerler konusunda öğretmen adaylarına model olmalı, değerlerle ilgili farkındalık oluşturmalarıdır.

Üniversitelerde değerlerle ilgili öğrenci toplulukları oluşturulmalı ve bunların çalışmalarına destek verilerek öğrencilerin bu topluluklarda aktif bir şekilde görev almaları sağlanabilir.

Öğretmen adaylarının değerlerle ilgili sosyal etkinlik (panel, seminer, konferans, tiyatro, poster...) yapması sağlanmalı ve desteklenmelidir.

Kaynakça

- Akkiprik, G. B. (2007). *Genel lise öğretmenlerine göre karakter eğitimi yoluyla öğrencilere kazandırılacak değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yedi Tepe Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akpınar, B. & Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 105-113
- Aktan, C.C., & Tunç, M. (1998). Bilgi toplumu ve eğitim. *Yeni Türkiye Dergisi*, 21. Yüzyıl Özel Sayısı, 4(19), 118-133.
- Atlı, H. (2015). *Bilim ve sanat merkezlerine devam eden öğrenciler ile devam etmeyen öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Alka R., Neeru B. & Poonam, M. (2014). *Role of a teacher in value education* International Journal of Education and Management Studies.
- Arısoy, E. (2014). *Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- Aydın, M. Z.(2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Balcı, N. (2008), *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bayır, Ö. G., Köse, Ç. T. & Deveci H. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarına göre ilkokullarda değer eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 317-339.
- Beldağ, A., Özdemir, Ü. & Nalçacı, A. (2017). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin veli görüşleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 318-328.

- Bozdaş, Ş. (2013). *Öğretmenlerin mesleklerine adanmışlık düzeyleri ile değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bulut, S., S. (2012). Gazi eğitim fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(3), 216-238.
- Çelik Ö., Esmer B. & Yılmaz E. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının değer öğretimine yönelik algıları. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish* 11 (19), 229-244.
- Çetin, A. (2010). *Fen ve Teknoloji Dersinde İşbirlikli Öğrenme Tekniklerinin Öğrencilerin Başarı, Tutum ve Zihinsel Yapılarına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (15), 69–88.
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk yuvasında kalan korunmaya muhtaç çocukların değer eğitiminde yaratıcı dramanın etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dilmaç, İ. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Dönmez, C., & Yazıcı, K. (2008). *T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 76 -96.
- Eroğlu, A. M. (2009). *Toplumda manevi değerler dili*. II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi Kitabı içinde (254-262), Kocaeli
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir?* (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fraenkel, J.R. & Wallen, N.E. (2006). *How to design and evaluate search in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gömlüksiz, M., & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-120.
- Gökçek, B.S. (2007). *5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken
- Gürhan, E. (2017). *İlkokullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya-Selçuklu örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi, *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), 4-10.
- Hovardas, T.& Korfiatis, K.J. (2006). Word associations as a tool for assessing conceptual change in science education. *Learning and Instruction*, 16, 416-432.
- İçli, G. (2011). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kalita K. (2015). Need of value education and a teacher's role. *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 3(4), 566-571.
- Karaçanta, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin milli değerlere yönelik metaforları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* 32, 107-114.
- Karasar. N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Korlaelçi, M. (2005). Küreselleşme karşısında manevi değerlerimiz. *Felsefe Dünyası*, 11(41).
- Kuş, Z., Merey, Z., & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214
- Lickona, T. (1991). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam.
- McCrary, J. H. (1999). Children's heroes and heroines: Developing Values Manifested through Artwork. *Paper presented at the Annual Meeting of the Mid-South Educational Research Association*, Point Clear.
- MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd Ed.). Calif. : SAGE Publication.
- Nartgün, Z. (2006). Fen ve Teknoloji Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme, M. Bahar (ed.), *Fen ve Teknoloji öğretimi içinde* (s.355-415), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 12(2), 1309-1325.

- Özbay, M.& Karakuş T., E. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 20-31.
- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: Kavramsal bir çözümleme. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 12(1), 85-110.
- Parlar, H. Cavaş, H. Levent, F. & Ekşi, H. (2010). Yöneticilerin karakter eğitimi yeterlik inancı ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Journal of Values Education*. 8(19), 177-205.
- Prancisca S ve Rizqi, M., A. (2018). Listening class and moral education. *Language and Language Teaching Journal*, 21(1) 75-81.
- Resmi Gazete (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. Sayı: 14574, Tertip : 5, Cilt: 12, Sayfa : 2342
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim fakültesi örneği, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Savaşkan, V. & Arslan, M. A. (2015). Kimlik oluşturmada millî ve manevi değerlerin Türk Edebiyatı program ve ders kitaplarındaki yeri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ÖS-II*. 363-374
- Sıgır, Ü., Tabak, A. & Ercan, Ü. (2009). Kültürel değerlerin yönetsel kapsamda analizi: Türk bankacılık sektörü uygulaması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 1-14.
- Silverman, D. (2005). *Doing qualitative research: A practical handbook*. London: Sage Publication.
- Tahiroğlu, M., Yıldırım, T., Çetin, T. (2010). Değer eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin, ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 231-248.
- Tay, B., Durmaz, F.Z & Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 97-93
- Taymur, Z.A. (2015). *İlkokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma Batman il örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Uysal, E. (2003). Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: İnsani Erdemler-İslami Erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12(1), 51-69.
- Ünsal, K. ve Korkmaz, F. (2017). Eğitim programı tasarımı tercihlerine yönelik öğretmen görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 275-289.

- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Yayımlanmamış doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yaman, H., Taflan, S. & Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 61-68.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, 499-522.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24(1), 209-223.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.

Extended Abstract

Purpose

It is the basic dynamic values that ensure the persistence and sustainability of a society. The acquisition of values by individuals is one of the general objectives of Ministry of Education. This is stated as "to raise citizens who adopt, protect and develop the national, moral, human, spiritual and cultural values of the Turkish Nation" under the title of *general purposes* of National Education Basic Law numbered 1739. Thus, it has been observed that the Ministry of Education attaches a special importance to the education of values in the teaching programs that have been put into practice since 2005. However, teachers are the core figures who will serve as a bridge between teaching programs and students although the topics related to the values are included in the curricula. Teachers play a significant role in the acquisition of the values available in the curricula by the students and in the increase of the sensitivity about the values. Therefore, it is of utmost importance to be familiar with the hierarchy of the values in the minds of the pre-service teachers who are expected to take active role in the educational institutions. In this regard, this research aims to identify mental structures of senior pre-service classroom teachers regarding the national, moral, human, spiritual and cultural values that are mentioned in the National Education Basic Law numbered 1739.

Method

Having a descriptive survey model design, the research has been carried out with a university located in Anatolia. The research sample consists of 28 senior pre-service classroom teachers who study in this university during the academic year of 2017 and 2018. Research data have been collected through Word Association Test (WAT) developed by the researchers. WAT is one of the widely used techniques used to elicit the association between the words in the minds of the individuals and whether this association is significant. The research presents words associated with the key concepts related to the values in terms of scientificness, diversity, frequency, and whether keywords are related or not. Content validity has been ensured by considering *moral, human, spiritual and cultural values* included in the National Education Basic Law numbered 1739 as keywords. The agreement between the coders has been calculated through the formula described by Miles and Huberman in order to determine whether the words are associated with the keywords or not.

Results

Upon analyzing the key words written by senior pre-service classroom teachers depending on their type, number, being related to or not, national values are the most associated with 275 words, while spiritual values are the least associated concept with 164 words. Participants have been found to use 24 associated words with national values; whereas 49 unassociated words. Participants used 42 types of associated words related to moral values and 33 types of

unassociated words. Besides, they used 44 associated words related to human values, while 57 types of unassociated words. When it comes to spiritual values, the participants of the research used 54 types of associated words, and 18 types of unassociated words. As for the cultural values, 46 types of associated and 20 unassociated words were used.

All of the key concepts emerged when a concept map was drawn with reference to 10 and over cut-off point. The words associated with national values have been determined to be flag, homeland, festivals, historical personalities, national anthems and independence march. The concepts associated with moral values have been found to be respect, love, tolerance and honesty. The words respect and love are the common words associated with moral, human and spiritual values. Tolerance is the common word associated with moral and human values. Those associated with cultural values are traditions, festivals, traditional food, custom, weddings and clothes. Festivals are considered as the common concept associated with national, cultural and spiritual values. In addition, the words associated with spiritual values are religious beliefs, respect, love, festivals and faith.

Discussion and Suggestions

When the words associated with the national, moral, human, spiritual and cultural values have been analyzed depending on their type, number, being related to these keywords or not, participants have been found to hold weak mental structures regarding values. Providing the mental structure is strong, the topic is known by the individual. Hence, it is likely that the participants have incomplete knowledge about the values. Moreover, the mind maps of the participants have been identified to be simple and that there are fewer words and branching in their mind maps. This suggests that they have insufficient knowledge about the values. That research group consists of pre-service teachers and the absence of any training in the classroom environment within the scope of structured education related to the values after collecting research data may indicate that they will lack information about the values. Given participants are appointed as teachers with incomplete knowledge regarding the values, it is unlikely that the general purposes of the Turkish National Education concerning the values will be realized.

EK-1

Sıra	İlişkilendirilen Kelime	Anahtar Kavramlar				
		Milli değerler(f)	Ahlaki değerler(f)	İnsani değerler(f)	Manevi değerler(f)	Kültürel değerler(f)
1	Bayrak	35	0	0	1	0
2	Bayramlar	25	1	0	12	11
3	İstiklal marşı	18	0	0	0	0
4	Saygı	1	31	34	10	2
5	Sevgi	0	24	29	15	0
6	Dürüstlük	0	14	8	4	0
7	Vatan	24	0	1	4	7
8	Tarihi Kişilikler	24	0	0	0	0
9	Millet	12	0	0	0	0
10	Hoşgörü	12	0	24	6	0
11	Yardımseverlik	0	4	14	5	0
12	Merhamet	0	1	8	4	0
13	Vicdan	0	2	7	3	0
14	Din inancı	0	0	0	14	0
15	İnanç	0	1	1	11	1
16	Gelenek-görenek	6	1	0	4	29
17	Yemeklerimiz	3	0	0	0	17
18	Düğünlerimiz	4	0	0	0	12
19	Örf-adet	4	3	0	0	14
20	Kıyafetler	0	0	0	0	10
21	Kutlamalar	0	0	0	1	9
22	Terbiye	0	8	1	0	0
23	Doğruluk	0	9	0	2	0
24	Din	1	5	1	0	1
25	Yalan Söylememek	0	5	0	0	0
26	Özgürlük	3	1	6	0	0
27	Kırmızı	3	0	0	0	0
28	El öpme	2	3	0	0	1
29	Misafirlik	2	0	0	0	0
30	TBMM	3	0	0	0	0
31	Karagöz-Hacivat	2	0	0	0	0
32	Halk oyunları	2	0	0	0	5
33	Tarihi Yerler	6	0	0	0	6
34	Milli günler	6	0	0	0	0
35	Kültürümüz	6	0	0	0	0
36	Askerlik	7	0	0	0	0
37	Erdem	0	2	0	0	0
38	Güvenilir olma	0	3	0	3	0
39	Nezakat	0	3	2	0	0
40	Namus	0	3	0	0	0
41	Cömertlik	0	3	1	1	0
42	İyilik	0	4	4	5	0
43	Hırsızlık yapmama	0	4	1	0	0
44	Sadakat	0	4	2	2	0
45	Edep	0	4	1	2	1
46	Atasözü	0	0	0	0	1
47	Kilim dokuma	0	0	0	0	1
48	Misafirperverlik	0	1	0	1	2
49	Nevruz	0	0	0	0	2
50	Konuşma şekli	0	0	0	0	2
51	Eğlenceler	0	0	0	0	2
52	Yaşam tarzı	0	0	0	0	2
53	Türk kahvesi	1	0	0	0	2
54	Türkü	0	0	0	0	3
55	Edebiyat	0	0	0	0	3
56	Mimari	0	0	0	0	3
57	Komşuluk	0	0	0	1	3

58	Müzelerimiz	0	0	0	0	4
59	Sünnet törenlerimiz	0	0	0	0	4
60	Kız isteme	1	0	0	0	4
61	Tarihimiz	0	0	0	0	5
62	Tarihi eserler	1	0	0	0	6
63	Dil	0	0	0	0	7
64	Mutluluk	1	0	2	2	0
65	Dostluk	0	0	0	3	0
66	Aile	0	2	0	3	0
67	Ahlak	2	5	2	4	0
68	Sadaka	0	0	0	2	0
69	Sevap	0	0	0	2	0
70	Hediye	0	0	0	2	0
71	Allah inancı	0	0	0	2	0
72	Kuran	0	0	0	2	0
73	Namaz	0	1	0	2	0
74	İbadet	0	2	0	2	0
75	Karakter	0	1	2	0	0
76	Acı	0	0	3	0	0
77	Birlik	1	1	2	0	0
78	Aşk	0	1	3	1	0
79	Eğitim	0	1	3	0	0
80	Hastalık	0	0	3	0	0
81	İyimser	0	0	2	0	0
82	Saygınlık	0	0	3	0	0
83	Sorumluluk	0	0	3	0	0
84	Yaşam hakkı	0	0	4	0	0
85	Adalet	0	0	2	2	0
86	Şefkat	0	0	3	1	0
87	Güven	0	0	5	0	0
88	Çalışmak	0	0	2	0	0
89	Eşitlik	0	2	3	0	0
90	Özverili olma	0	0	4	0	0
91	Empati	0	1	4	0	0
92	Galibiyet	1	0	0	0	0
93	Kan	1	0	0	0	0
94	Ay	2	0	0	0	0
95	Ziyaretleşme	4	0	0	1	0
96	İnsan	2	1	0	0	0
97	Demokrasi	2	0	0	0	0
98	Bariş	2	0	1	0	0
99	Cami	3	1	0	1	1
100	Toplum	2	2	1	0	2
701	Zaferlerimiz	5	0	0	0	0
102	Devlet	3	0	0	0	0
103	Bağımsızlık	4	0	1	0	0
104	Savaş	4	0	0	0	0
105	Yıldız	2	0	0	0	0
106	İnkılaplar	3	0	0	0	0
107	Anne	0	1	0	2	0
108	Baba	0	1	0	2	0
109	Arkadaşlık	0	1	1	3	0
110	Düşünmek	0	0	2	0	0
111	Bağlılık	0	0	3	1	1
112	Sağlık hakkı	0	0	1	0	0
113	Haklara saygı	0	0	1	0	0
114	Sabır	0	0	3	0	0
115	Toprak	4	0	0	0	1
116	Halk	1	0	0	0	0
117	Çocuk	1	0	0	0	0
118	Genç	1	0	0	0	0
119	Düzenli oturma	1	0	0	0	0

120	Cesaret	1	0	0	0	0
121	Bütünlük	1	0	0	0	0
122	TDK	1	0	0	0	0
123	İlke	1	0	0	0	0
124	Miras	1	0	0	0	1
125	Gençliğe Hitabe	1	0	0	0	0
126	Kurtuluş savaşı	1	0	0	0	0
127	Dua	1	0	0	1	1
128	Beyaz	1	0	0	0	0
129	Ulus	1	0	0	0	0
130	Öğretmen	1	0	0	0	0
131	Sevinç	1	0	0	1	0
132	Devrim	1	0	0	0	0
133	Cumhuriyet	1	0	0	0	0
134	Milli mücadele	1	0	0	0	0
135	Osmanlı	1	0	0	0	1
136	Sporlarımız	1	0	0	0	0
137	Cihan Hâkimiyeti	1	0	0	0	0
138	Şehitlik	1	0	0	0	0
139	Hürriyet	1	0	0	0	0
140	Türklük	1	0	0	0	0
141	Afrin	1	0	0	0	0
142	Azim	0	1	0	0	0
143	Temizlik	0	1	0	1	0
144	Muhabbet	0	1	0	0	0
145	Samimiyet	0	1	0	0	0
146	Fedakârlık	0	1	1	0	0
147	Cana yakınlık	0	1	0	0	0
148	Sevecen	0	1	0	0	0
149	Görgü	0	1	0	0	0
150	Küfür	0	1	0	0	0
151	Alçak gönüllülük	0	1	0	0	0
152	Fazilet	0	1	0	0	0
153	Yerinde konuşmama	0	1	0	0	0
154	Ayak uzatmama	0	1	0	0	0
155	Oturuş-kalkış	0	1	0	0	0
156	Açık sözlülük	0	1	0	0	0
157	Cimrilik	0	1	1	0	0
158	Toplum kuralları	0	1	1	0	0
159	Kopya çekmek	0	1	0	0	0
160	Hak yememek	0	1	1	0	0
161	Başkasına ait olanı almama	0	2	0	0	0
162	Yaşlılara yer verme	0	2	0	0	0
163	Emanet	0	2	0	0	0
164	İyi niyet	0	2	0	0	0
165	Utanma	0	2	1	0	0
166	insanlık	0	4	1	2	0
167	Çevreyi temiz tutma	0	1	0	0	0
168	Gülümseme	0	1	0	0	0
169	İftira	0	1	0	0	0
170	İman	0	1	0	1	0
171	Anlayış	0	1	1	0	0
172	Kararlılık	0	1	1	0	0
173	Temiz konuşma	0	0	1	0	0
174	Önemli	0	0	1	0	0
175	Dünya	0	0	1	0	0
176	Huzur	0	0	1	0	0
177	Barınma	0	0	3	0	0
178	Beğenilme	0	0	1	0	0
179	Çekingen	0	0	1	0	0
180	Gezmek	0	0	1	0	0
181	İçme	0	0	1	0	0

182	Yeme	0	0	1	0	0
183	Bağlanmak	0	0	1	0	0
184	Kültür	0	0	1	1	0
185	Hor görmeme	0	0	1	0	0
186	Sosyal olmak	0	0	1	0	0
187	Başarmak	0	0	1		0
188	Hassasiyet	0	0	1	0	0
189	Sebat	0	0	1	0	0
190	Dayanışma	0	0	1	0	0
191	Konuşma hakkı	0	0	1	0	0
192	Duyarlılık	0	0	1	0	0
193	Paylaşma	0	0	1	0	0
194	Güler yüz	0	0	1	0	0
195	Nazik	0	0	1	0	0
196	Heyecan	0	0	1	0	0
197	Korku	0	0	1	0	0
197	Kaygı	0	0	1	0	0
198	Saadet	0	0	1	0	0
199	Hayvan	0	0	1	0	0
200	Umut	0	0	1	0	0
201	Bencil	0	0	1	0	0
202	Fitre	0	0	1	1	0
203	Akıl	0	0	1	0	0
204	Ayrım yapmama	0	0	1	0	0
205	Sakin olmak	0	0	1	0	0
206	Mütevazılık	0	0	1	0	0
207	Aidiyet	0	0	1	0	0
208	Davranış	0	0	1	0	0
209	Çıkar ilişkisi	0	0	1	0	0
210	Duygular	0	0	1	0	0
211	Yargılamamak	0	0	1	0	0
212	Beslenme	0	0	1	0	0
213	Duygusallık	0	0	1	0	0
214	Dinleme	0	0	1	0	0
215	İlişki	0	0	1	0	0
216	Özlemek	0	0	1	0	0
217	Düzen	0	0	1	0	0
218	Kardeşlik	0	0	0	1	0
219	Tazminat	0	0	0	1	0
220	Kıymet	0	0	0	1	0
221	Dert dinleme	0	0	0	1	0
222	Tutku	0	0	0	1	0
223	Evrensel	0	0	0	1	1
224	Yaşlılık	0	0	0	1	0
225	Özel	0	0	0	1	0
226	Kötülük	0	0	0	1	0
227	Müzik	0	0	0	2	0
228	İyi insan olmak	0	0	0	2	0
229	Haç	0	0	0	2	0
230	Kurban	0	0	0	1	0
231	Zekât	0	0	0	1	0
232	Hatıra	0	0	0	1	0
233	Yadigâr	0	0	0	1	0
234	Hukuk	0	0	0	1	0
235	Hak	0	0	0	1	0
236	Ezan	0	0	0	1	0
237	Abdest	0	0		1	0
238	Akraba	0	0	0	1	0
239	Oruç	0	0	0	1	0
240	Temiz kalplilik	0	0	0	1	0
241	Ayder yaylası	0	0	0	0	1
242	Sümele mantısı	0	0	0	0	1

243	İstanbul	0	0	0	0	1
244	Farklı	0	0	0	0	1
245	Yerel	0	0	0	0	1
246	Doğal güzellikler	0	0	0	0	1
247	Batıl inanç	0	0	0	0	1
248	Yozlaşma	0	0	0	0	1
249	Töre	0	0	0	0	1
250	Dondurma	0	0	0	0	1
251	Şarkılarımız	0	0	0	0	1
252	Çeyiz yapma	0	0	0	0	1
253	Türk devletleri	0	0	0	0	1
254	Atalarımız	0	0	0	0	1
255	Deyim	0	0	0	0	1
256	Fıkra	0	0	0	0	1
257	İrkımız	0	0	0	0	1
258	Medrese	0	0	0	0	1
259	Yöresel	0	0	0	0	1
260	Turizm	0	0	0	0	1
261	Geçmiş	0	0	0	0	2
262	Destanlar	0	0	0	0	1
263	Üniversite	0	0	0	0	1
264	Lale gül	0	0	0	0	1
265	Esprî	0	0	0	0	1
